

Louis Emberger (1897—1969)

29 listopada 1969 r. w St. Suplice w Sabaudii zmarł Louis Emberger, profesor honorowy Wydziału Nauk Ścisłych, były dyrektor Instytutu Botaniki Uniwersytetu w Montpellier, dyrektor honorowy Ośrodka Badań Fitosocjologicznych i Ekologicznych C. N. R. S. w Montpellier, członek korespondent Akademii Nauk w Paryżu, Kawaler Legii Honorowej, a ponadto członek Akademii Nauk i towarzystw naukowych w wielu krajach, doktor honoris causa Uniwersytetu w Genewie i Neuchatel, piastował liczne godności w instytucjach francuskich i międzynarodowych.

Jego dziełem było m. in.: utworzenie nowego Instytutu Botaniki Uniwersytetu w Montpellier (1958) i Ośrodka Badań Fitosocjologicznych i Ekologicznych w Montpellier (1961).

Jako uczeń A. Guiliemonda pierwsze prace badawcze poświęcił cytologii roślin i był odkrywcą odwracalności mitochondrialnej. Badania te otworzyły drogę późniejszym pracom nad dyferencjacją tkanek.

Mianowany w 1921 r. po raz pierwszy wykładowcą na Wydziale Farmacji w Montpellier L. Emberger zetknął się wtedy z roślinnością śródziemnomorską, a jej bogactwo pobudziło w nim zamiłowania botaniczne, które przejawiał od dzieciństwa. W Montpellier, L. Emberger poznał znakomitego uczonego, Ch. Flahault, który stał się jego przewodnikiem w nowym środowisku. L. Emberger rozpoczął wtedy prace z zakresu systematyki, fitogeografii i ekologii.

W 1923 r. przyjął nominację na Szefa Wydziału Botaniki Instytutu Naukowego w Rabacie (Maroko) z zadaniem zbadania flory i roślinności Maroka. Pracy tej poświęcił 13 lat. Dokładne poznanie roślinności Maroka wzbogacone licznymi podróżami w regionie śródziemnomorskim i do innych kontynentów, gdzie panuje podobny klimat, pozwoliło na uogólnienia racjonalnie tłumaczące prawidłowości fitogeograficzne wszystkich krajów klimatu śródziemnomorskiego. Geografia roślin skierowała zainteresowania L. Embergera na badania przeszłości gatunków roślin, a więc do badań w zakresie paleobotaniki i filogenii roślin. Owocem pracy w tej dziedzinie była książka „Rośliny kopalne i ich stosunek do roślin żyjących”. Kierując się ideą, że paleobotanika jest ściśle związana z botaniką żywą i że gatunki wymarłe stanowią istotną część świata roślin, mógł L. Emberger prze-studiować szczegółowo wiele problemów morfologii i systematyki w nowym aspekcie, wyróżnił wtedy nowy dla systematyki dział Prefaneroganów — początek filogenetyczny kwiatu i korzenia. Idee te zostały ostatnio wyrażone w dziele „Traite de Systematique”, które ukazało się w 1962 r.

Geografią roślin i ekologią L. Emberger interesował się w czasie swego pierwszego pobytu w Montpellier, lecz dopiero podczas ostatniej wojny 1940—1945 zrodziła się myśl, której rozwinięcie doprowadziło do

stworzenia Ośrodka Badań Fitosocjologicznych i Ekologicznych, należącego do C.N.R.S. Wojna z całym okrucieństwem ujawniła, że głód może dotknąć nawet kraje najbardziej rozwinięte gospodarczo i że brak jest podstawowych wiadomości, które pozwoliłyby klęsce tej zapobiec, tj. wiadomości ekologicznych. Chcąc służyć krajowi L. Emburger postanowił od tej pory poświęcić się temu zadaniu. W dziedzinie tej podjął działalność swych znakomitych poprzedników, A. P. de Candolla i Ch. Flahaulta, którzy przeczuwali jak wielkie usługi ekologia może oddać gospodarce narodowej, lecz stanowisko ich nie znalazło zrozumienie u władz.

Francji brakowało katastru naturalnego terenów, tj. dokładnego inwentarza środowisk, który pozwoliłby na podjęcie racjonalnego planowania gospodarczego. Opierając się na przekonaniu, że roślinność jest najdokładniejszym odzwierciedleniem środowiska, pierwszym zamierzeniem L. Emburgera było odtworzenie naturalnych zbiorowisk roślinnych.

Mapy wykonane w ten sposób byłyby tym katastrem naturalnym, którego tak brakowało. W 1947 r. L. Emburger utworzył Służbę Kartowania Zbiorowisk Roślinnych, której celem było wykonanie map fitosocjologicznych, pod kątem widzenia możliwości oceny wartości gospodarczej gleby. W pracy tej współpracowali z nim J. Braun-Blanquet i R. Molinier.

Praca S. K. Z. R. wzbudziła duże zainteresowanie i wkrótce Tunis, Algeria i Maroko wystąpiły o przeprowadzenie w tych krajach podobnych badań. L. Emburger zorganizował młodą ekipę dobrze przygotowaną do wykonania zadania. Wkrótce okazało się, że klasyczne metody fitosocjologiczne trzeba uzupełnić szerszymi badaniami ekologicznymi i wziąć na warsztat metodyczne problemy badania roślinności. Ta rozszerzona działalność naukowa doprowadziła do przekształcenia Służby w Ośrodek Badań Fitosocjologicznych i Ekologicznych, powołany zarządzeniem dyrektora naczelnego C. N. R. S. w 1961 r.

10 lat kolektywnych badań terenowych i teoretycznych uwieńczone zostało wypracowaniem doktryny na wskroś nowoczesnej, która szeroko rozpowszechniła się w świecie. Jest to jedno z głównych dzieł L. Emburgera. Obecnie C. E. P. E. współpracuje z wielu krajami, w których badania ekologiczne uznane zostały za niezbędną podstawę dla planowania gospodarczego (Tunis, Maroko, Argentyna, Słowacja, Kanada).

Dorobek L. Emburgera przedstawiony został w ponad 250 publikacjach. W przygotowaniu jest księga jubileuszowa, w której omówiono główne prace wielkiego uczonego, a także przedstawiono w nowym aspekcie nie drukowane liczne nowe koncepcje na temat stosunków między klimatem a roślinnością obszaru śródziemnomorskiego.

L. Emburger interesował się również zagadnieniami leśnictwa, a zwłaszcza praktycznym zastosowaniem ekologii i fitosocjologii. Od niego bodajże pochodzi powiedzenie, że „leśnictwo jest stosowaną socjologią roślin”. Jego ulubionym terenem szkoleniowym dla studentów były południowe stoki Masywu Centralnego, zalesione przez Ch. Flahaulta. Dzisiaj pokrywa je wysoki bór sosnowy i świerkowy, lecz przed kilkudziesięciu laty świeciły białą skałą z odległości wielu dziesiątków kilometrów.

Według opinii samych jego uczniów, jednym z większych osiągnięć L. Emburgera było również wychowanie dużej liczby następców w różnych dziedzinach botaniki i ekologii.

Mianowany profesorem na Wydziale Nauk Ścisłych w Katedrze Botaniki w 1937 r. odszedł na emeryturę w 1968 r., po 31 latach kierowania katedrą, w momencie gdy reforma Szkolnictwa Wyższego zniosła katedry. Był więc tu ostatnim profesorem tytularnym. A. P. de Candolle został pierwszym w 1810 r.; Ch. Flahault, następca Planchona, zajmował ją 42 lata. L. Emberger był godny swych znakomitych poprzedników, jak również wszystkich wielkich i sławnych uczonych, którzy od Rondeleta w XVI wieku, Richiera de Belleval i Magnola w XVII, A. de Jussieu w XVIII zapewnili światową sławę szkole botaniki w Montpellier.

W roku akademickim 1960/61 przebywałem w Instytucie Botaniki Uniwersytetu w Montpellier. Miałem zaszczyt studiować i pracować pod osobistym kierunkiem prof. dra L. Embergera. Podobnie jak inni jego uczniowie i pracownicy podziwiałem w jego osobie wielkiego uczonego i człowieka. Należał do tych wyjątkowych wielkich ludzi, którzy stają się coraz więksi w miarę jak się ich poznaje bliżej. Łączył ogromną erudycję z żywością zainteresowań i błyskotliwością rozumowania, a zdolności organizacyjne z pracowitością. Pomimo licznych obowiązków i prac, które prowadził, znajdował czas na szczegółowe dyskusje i pasjonował się przedstawioną mu każdą nową myślą. Dużo czasu poświęcał dydaktyce, a obok swego gabinetu umieścił pracownię magistrantów, z którymi codziennie rozmawiał.

Jego śmierć oznacza nie tylko stratę dla Francji i nauki światowej, ale i prawdziwy smutek dla wielu ludzi, którzy czują się uczniami profesora L. Embergera.

Janusz Wolak

LITERATURA

Long G. — La carrière et l'oeuvre de Louis Emberger.

